

РОЗДІЛ III. ПРОБЛЕМИ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ

Дун Хао

Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка

ORCID ID 0000-0003-1902-3168

DOI 10.24139/2312-5993/2022.03/219-227

ДІАГНОСТУВАННЯ СФОРМОВАНOSTІ МИСТЕЦЬКОГО СВІТОГЛЯДУ ПІДЛІТКІВ У ПРОЦЕСІ СПІВАЦЬКОГО НАВЧАННЯ

У публікації висвітлено сутність та схарактеризовано провідні критерії та показники сформованості мистецького світогляду підлітків. Підкреслено, що констатація рівнів сформованості мистецького світогляду підлітків під час співу відбувається на основі структурних компонентів, критеріїв та показників. Аргументовано їх взаємозалежність та взаємодію під час формування дослідженого феномену.

Ключові слова: мистецький світогляд, підлітки, критерії, показники та рівні, констатувальний експеримент.

Постановка проблеми. Визначення стану сформованості мистецького світогляду учнів основної школи та обґрунтування подальшого перебігу експериментальної роботи щодо формування досліджуваного феномену становить один із основних аспектів робіт, в яких розробляються проблеми з методики музичного навчання. Констатація рівнів сформованості мистецького світогляду підлітків під час співу відбувається на основі структурних компонентів, критеріїв та показників. Визначення рівнів зумовлено особливостями ціннісних орієнтирів учнів, які вбирають в себе їх аксіологічні переваги у музичній сфері під час сприймання та усвідомлення різних за жанрово-стильовими характеристиками вокально-хорових творів. Крім того, враховується здатність до розуміння емоційно-образного змісту творів, вміння адекватно оцінити їх інтерпретацію та ін.

Аналіз актуальних досліджень. Проблема розвитку світоглядних орієнтирів особистості, якій притаманні високоморальні та духовні дії та прояви, багатоаспектно розглядається у вітчизняній системі освіти, зокрема в роботах таких науковців, як М. Киященко, Н. Миропольська, В. Панченко, Г. Падалка, О. Рудницька, Т. Танько.

Метод аналізу та узагальнення наукових джерел дозволяє констатувати, що мистецький світогляд досліджується в площині становлення сприйняття музичних явищ у працях О. Костюка, О. Ростовського, О.Єременко та ін.; у зв'язку з виникненням художнього інтересу та естетичної оцінки в роботах О.Дем'янчука, В. Бутенка, Л. Коваль, С. Мельничука та ін. Крім того, музично-

естетичний світогляд, смаки, потреби в процесі вокально-інструментальної та вокально-хорової роботи розглядають Б. Брилін, А. Болгарський, І. Дімова, О. Васильченко та ін.

Натомість, вивчення наукової літератури з досліджуваної теми, а також опрацювання результатів практичного досвіду свідчить про те, що проблема формування мистецького світогляду підлітків у процесі співацького навчання вимагає констатації її вихідного стану, а також розробки методики забезпечення формування досліджуваного феномену.

Мета даної статті полягає у висвітленні розробленого діагностичного апарату та основних аспектів констатувального експерименту щодо формування мистецького світогляду підлітків у процесі співацького навчання.

Методи дослідження. У процесі пошукової роботи використано комплекс загальнонаукових методів, серед яких: аналіз, систематизація, порівняння, узагальнення наукової інформації, системно-структурні, які уможливають зіставлення теоретичних підходів до визначення основних дефініцій та методичних засобів.

Виклад основного матеріалу. Реалізація констатувального етапу педагогічного експерименту вимагає з'ясування таких питань, як: виокремити критерії та показники сформованості мистецького світогляду учнів-підлітків; визначити методи в залежності від обґрунтованих критеріїв і показників; проаналізувати пошукову частину експерименту; здійснити аналіз результатів роботи; аргументувати рівні сформованості мистецького смаку підлітків на основі критеріальних ознак (Єременко, 2013, с. 26-34).

Безперечно, розробка та обґрунтування критеріальної бази педагогічного дослідження є вагомими завданнями констатувального (діагностичного) етапу дослідження обраного феномену. Констатувальний етап експериментальної роботи відбувався у перебігу двох зрізів (пошукового і саме діагностувального). Адже, у критеріях і показниках мають віддзеркалюватись найважливіші ознаки та вияви мистецького світогляду учнів. Кількісна та якісна характеристика сформованості мистецького смаку підлітків забезпечується застосуванням ряду методів, як-то: педагогічне спостереження за діяльністю школярів під час занять з музики і в позанавчальній роботі; опитування, бесіди, анкетування учителів мистецтва, батьків, а також здобувачів освіти ННІ культури і мистецтв Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка та факультету мистецтв Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова.

Викладений вище матеріал дає можливість подати комплекс обґрунтованих критеріїв і показників, за якими відбувається діагностувальна робота:

– міра зацікавленості музичним мистецтвом, зокрема, співацькою (вокально-хоровою) діяльністю (показники: інтерес підлітка до сприйняття улюблених творів; активне, усвідомлене бажання засвоєння музичного матеріалу; потреба в опануванні різних видів музично-виконавської діяльності й стійка необхідність володіння співацькою діяльністю);

– ступінь здатності до аналітичного опрацювання та оцінювання явищ музичного мистецтва (показники: наявність знань щодо розрізнення виразних засобів та визначення їх ролі у передачі художньо-образного змісту музичних творів; схильність до свідомого оцінювання художньої цінності музичних творів; прагнення до відшліфовування виконавських умінь згідно з ідеалами про прекрасне та досконале);

– міра здатності до практично-творчого втілення музичних творів (показники: наявність улюблених музичних творів, авторів, виконавців; спроможність до свідомого вибору співацького репертуару; спроможність до художнього втілення музичних образів).

Таблиця 1

Критеріальна визначеність сформованості мистецького світогляду підлітків під час співацького навчання

Критерії	Показники
міра зацікавленості музичним мистецтвом, зокрема, співацькою (вокально-хоровою) діяльністю	– інтерес підлітка до сприйняття улюблених творів; – активне, усвідомлене бажання засвоєння музичного матеріалу; – потреба в опануванні різних видів музично-виконавської діяльності й стійка необхідність володіння співацькою діяльністю
ступінь здатності до аналітичного опрацювання та оцінювання явищ музичного мистецтва	– наявність знань щодо розрізнення виразних засобів та визначення їх ролі у передачі художньо-образного змісту музичних творів; – схильність до свідомого оцінювання художньої цінності музичних творів; – прагнення до відшліфовування виконавських умінь згідно з ідеалами про прекрасне та досконале

міра здатності до практично-творчого втілення музичних творів	– наявність улюблених музичних творів, авторів, виконавців; – спроможність до свідомого вибору співацького репертуару; – спроможність до художнього втілення музичних образів
---	---

Вважаємо за доцільне підкреслити, що критеріальна характеристика досліджуваного феномену базується на його компонентній структурі. Наприклад, міра зацікавленості музичним мистецтвом, зокрема, співацькою (вокально-хоровою) діяльністю (перший критерій) забезпечує з'ясування сформованості мотиваційно-спрямовуючого компоненту; ступінь здатності до аналітичного опрацювання та оцінювання явищ музичного мистецтва (другий критерій) дає можливість оцінити сформованість аналітично-оцінювального компоненту; міра здатності до практично-творчого втілення музичних творів (третій критерій) віддзеркалює сформованість творчо-результативного компоненту. Отже, всебічний аналіз та оцінка рівнів сформованості мистецького світогляду підлітків в процесі співацького навчання здійснюється завдяки розробці та визначенню взаємозалежності та взаємодії між компонентами, критеріями і показниками.

Стосовно обґрунтування першого критерію, пов'язаного з мотиваційно-спрямовуючим компонентом, вважаємо за доцільне розглянути поняття «мотив», «мотиви діяльності» та ін. У психологічній літературі мотив тлумачиться як сукупність внутрішніх і зовнішніх умов, які викликають активність суб'єкта і забезпечують її зорієнтованість (Ростовський, 1997, с. 142-147). Крім того, розуміння мотиву пов'язується з вибором предмета, котрий спонукає до спрямованої діяльності задля досягнення результату (Рудницька, 1998, с. 18).

Отже, мотиви музичного навчання розуміються як особистісні утворення які пов'язані з навколишнім світом, світосприйняттям, світоглядом, а не утворюються спонтанно.

Опрацювання наукових джерел засвідчує, що мотивація діяльності є складною динамічною багатоаспектною системою. Увесь комплекс сприйняття, мислення, поведінки стимулюється завданнями творчості як найвищими в ієрархії спонукальних мотивів особистості (Кузнецова, 2020). Досягненню цих завдань сприяє, з одного боку, спрямована усвідомлена діяльність митця, яка складається з вольових зусиль, раціональної оцінки намічених результатів; з другого, – проявляється мимовільна неусвідомлена активність, котра

Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, 2022, № 3 (117)
відзначається художньою фантазією, уявою та ін. Мотиви пов'язані з такими поняттями як «потреба», «пробудження», «схильність», «устремління» та ін.

Як зазначають науковці, учні підліткового віку мають можливість усвідомлювати власну навчальну діяльність завдяки оволодінню способами самостійних дій, що складає основу їх саморозвитку. Крім того, у підлітковому віці відбувається не тільки конкретна перебудова раніше створених психічних структур, але й виникають нові утворення, виявляється свідома поведінка, спрямованість на формування естетичних уявлень та соціально-культурних потреб (Ростовський, 1997, с. 28).

Для нашого дослідження слушною вбачається позиція науковців щодо переважання продуктивної навчальної діяльності над репродуктивною у підлітковому віці. Поглиблюються не тільки пізнавальні мотиви взагалі, але й посилюється інтерес до набуття знань, активізується бажання до самостійних проявів підлітка під час навчання, зростає самосвідомість в цілому, відбувається усвідомлене ставлення до себе і до оточуючої дійсності. Отже, мотивація відіграє вагомое значення у методичній роботі щодо формування мистецького світогляду школярів-підлітків під час співу. Мотивація як ціннісно-смілова система забезпечує ефективність формування мистецького світогляду здобувачів освіти.

Наступний критерій – ступінь здатності до аналітичного опрацювання та оцінювання явищ музичного мистецтва – спрямовує на встановлення сформованості аналітично-оцінювального компоненту. Означений критерій вбирає в себе набуті підлітками музичні знання. Спроможність школярів до аналітичного опрацювання та оцінювання творів музичного мистецтва має велике значення під час обґрунтування й розробки методики формування мистецького світогляду.

Аналітичні дії щодо музичних творів забезпечуються розвитком аналітичного мислення. Адже, коли учень отримує мистецьку інформацію, йому необхідно не тільки її опрацювати, проаналізувати, але й застосувати причинно-наслідкові зв'язки з іншими мистецькими явищами. Слід підкреслити, що психолого-педагогічні дослідження тлумачать аналітичне мислення як основний інструмент наукового пізнання, що відбувається завдяки логічним діям. За таких обставин, явища та предмети розглядаються в контексті окремих та спільних ознак (Рудницька, 1998). Тобто, аналітичний стиль мислення забезпечує систематичний та різноаспектний розгляд питань або проблем на основі логічних підходів. У досліджуваному процесі

використання прийомів раціонального мислення, аргументації набуває вагомого значення.

Оцінювальні дії щодо явищ музичного мистецтва передбачають схильність до свідомого оцінювання художньої цінності музичних творів; прагнення до відшліфовування виконавських умінь згідно з ідеалами про прекрасне та досконале.

Для нашого дослідження важливу роль має позиція Г.Падалки щодо розгляду оцінювальної діяльності як взаємодії ідеальних уявлень здобувачів освіти з реакцією смаку на конкретні мистецькі явища... (Падалка, 2008, с. 105). Залучення підлітків до оцінювальної діяльності в галузі мистецтва передбачає врахування їх інтересів, смаків, уподобань. Крім того, на активізацію навчальної оцінної діяльності впливають порівняльні дії, які стосуються порівняння мистецьких творів, власних оцінних суджень з іншими та ін. Здійснення оцінної діяльності забезпечується створенням ситуації вибору, під час якої учні залучаються до прийняття самостійних рішень з приводу оцінки мистецьких творів (Падалка, 2008, с. 111).

Таким чином, оцінювальна діяльність складається з ряду взаємопов'язаних дій, а саме: сприйняття, аналіз, узагальнення, порівняння мистецьких явищ. Адже, спонукання підлітків до оцінної діяльності відбувається за умов слухання музичного твору в єдності з критичним осмисленням, аналізом, узагальненням, а також аргументації власної думки.

Третій критерій – міра здатності до практично-творчого втілення музичних творів – забезпечує з'ясування сформованості творчо-результативного компоненту. Даний критерій уможливорює виокремлення: наявність улюблених музичних творів, авторів, виконавців; спроможність до свідомого вибору співацького репертуару; спроможність до художнього втілення музичних образів. Наявність у підлітків бажання, прагнення творити є ознакою реалізації творчої активності. Науковці підкреслюють значення варіативності в процесі з'ясування художніх проблем. Так, створення варіантів, їх оцінювання та вибір є важливими показниками творчих пошуків школярів.

У такому контексті виокремлюються принципи вибору навчального музичного матеріалу, серед яких: гуманістична спрямованість високохудожніх творів; сприймання та усвідомлення національних взірців мистецтва, а також кращих зразків світової класики; жанрово-стильові ознаки творів мистецтва; взаємозв'язок нормативних та індивідуальних підходів до музичного навчання.

Вивчення реального стану сформованості мистецького світогляду підлітків у процесі співацького навчання передбачало такі аспекти діагностики в ході педагогічного експерименту, як: узагальнення досвіду співацького навчання; з'ясування знань і вмінь підлітків, які необхідні у вокально-хоровій роботі; виокремлення та констатація рівнів сформованості мистецького світогляду підлітків та ін.

Виокремленні та описані вище критерії стали основою у проведенні діагностування. Означений процес урахував застосування ряду пошукових завдань, що будуються в залежності від компонентної структури обраного феномену. Використовувались такі методи під час пошукового етапу експерименту, як: аналіз навчальної документації, педагогічне спостереження, опитування, бесіди, анкетування, статистична обробка даних.

Під час проведення констатувального експерименту відбувалося визначення рівнів сформованості мистецького світогляду підлітків у вокально-хоровій роботі у процесі навчальної та позанавчальної діяльності. В ході зведення даних діагностування показників встановлено рівні сформованості мистецького світогляду учнів підліткового віку:

– високий рівень, для якого був характерний стійкий інтерес підлітків до сприйняття улюблених музичних творів, активне бажання засвоювати музичний матеріал, розвинене свідоме оцінювання художньої інформації, спроможність до розрізнення виразних засобів та визначення їх ролі в художньо-образному змісті музичного твору, стійка необхідність володіння музичною діяльністю;

– середній рівень, для якого був притаманний ситуативний інтерес до музичних явищ, не обґрунтованість музичних переваг, недостатнє бажання засвоєння музичного матеріалу, недостатньо розвинені оцінювальні підходи щодо художньої інформації, обмежена можливість у реалізації виконавських умінь;

– низький рівень, особливостями якого були однобічність музичної інформації, низький рівень музичних знань, не сформованість стійкого інтересу до музичних творів, відсутність ціннісних орієнтацій, неспроможність висловлювати смакові оцінки, нездатність до обґрунтування власної думки щодо музики, низький рівень виконавських умінь.

Результати констатувального експерименту (перевага низького і середнього рівню сформованості мистецького світогляду учнів підліткового віку) вимагають організації експериментальної методики

із застосуванням розроблених та обґрунтованих педагогічних умов та принципів забезпечення даного процесу.

Висновки. Таким чином, за визначеними критеріями були обґрунтовані рівні сформованості мистецького світогляду підлітків під час вокально-хорового навчання. Кожен з цих критеріїв базуються на компонентній структурі і не існують окремо, а реалізуються у взаємозв'язку та взаємодоповненні. Перспективні орієнтири дослідження обраної проблеми вбачаються в розробці питання щодо специфіки методичних засобів формування мистецького світогляду здобувачів освіти.

ЛІТЕРАТУРА

- Єременко, О. В. (2003). *Теорія і методика розвитку музичного сприймання в учнів основної школи: методичний посібник*. Суми: СумДПУ імені А.С.Макаренка (Yeremenko, O. V. (2003). *Theory and methods of musical perception development in primary school pupils: a manual*. Sumy: Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko).
- Кузнецова, О. А. (2020). Методична система підготовки до просвітницької діяльності зі школярами майбутніх учителів музичного мистецтва. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 2 (96), 393-404 (Kuznetsova, O. A. (2020). Methodological system of preparation of future musical art teachers for educational activities with schoolchildren. *Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies*, 2 (96), 393-404).
- Падалка, Г. М. (2008). *Педагогіка мистецтва (теорія і методика викладання мистецьких дисциплін)*. Київ: Освіта України (Padalka, H. M. (2008). *Art pedagogy (theory and methods of teaching art disciplines)*. Kyiv: Education of Ukraine).
- Ростовський, О. Я. (1997). *Педагогіка музичного сприймання: навчально-методичний посібник*. Київ: ІЗМН (Rostovskyi, O. Ya. (1997). *Pedagogy of musical perception: a textbook*. Kyiv: IZMN).
- Рудницька, О.П. (1998). *Основи викладання мистецьких дисциплін*. Київ: АПН України (Rudnytska, O. P. (1998). *Fundamentals of teaching art disciplines*. Kyiv: Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine).

SUMMARY

Dong Hao. Diagnosing of teenagers' artistic worldview formation in the process of teaching singing.

The publication highlights the essence and characterizes the leading criteria and indicators of teenagers' artistic worldview formation. It is emphasized that the statement of the levels of teenagers' artistic worldview formation during singing is based on structural components, criteria and indicators. Their interdependence and interaction during formation of the studied phenomenon are argued.

The study of the real state of teenagers' artistic worldview formation in the process of teaching singing involved such aspects of diagnostics in the course of pedagogical experiment, as: generalization of the experience of teaching singing; finding out knowledge and skills of teenagers that are needed in vocal and choral work; identification and ascertainment of the levels of teenagers' artistic worldview formation, etc.

The selected and described criteria became the basis for the diagnostics. This process took into account the use of a number of search tasks, which are built

depending on the component structure of the selected phenomenon. Such methods were used during the search phase of the experiment: analysis of educational documentation, pedagogical observation, surveys, interviews, questionnaires, statistical data processing.

During the ascertaining experiment, the levels of teenagers' artistic worldview formation in vocal and choral work in the process of educational and extracurricular activities were determined. During the compilation of data for diagnosing indicators, the levels of teenagers' artistic worldview formation were established: high, medium and low.

The results of the observational experiment (predominance of low and medium level of teenagers' artistic worldview formation) require organization of experimental methods using developed and sound pedagogical conditions and principles of this process.

Key words: *artistic worldview, teenagers, criteria, indicators and levels, ascertaining experiment.*

УДК 793.3:378] - 051

Олег Козачук

Волинський національний університет імені Лесі Українки
ORCID ID 0000-0002-5090-701X

Леся Косаковська

Волинський національний університет імені Лесі Українки
ORCID ID 0000-0001-7138-2008

DOI 10.24139/2312-5993/2021.03/227-234

ПІДГОТОВКА СУЧАСНОГО ПЕДАГОГА-ХОРЕОГРАФА: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ

Метою статті є розкриття деяких теоретичних аспектів підготовки сучасного педагога-хореографа як наукової проблеми. Відповідно до мети у процесі дослідження було використано теоретичні та емпіричні методи: аналіз наукової літератури з проблеми дослідження; узагальнення й систематизація з метою виявлення стану опрацьованості зазначеного питання як наукової проблеми. Проаналізовано наукові розвідки у площині порушеної проблеми. Закцентовано на значущості професійно-практичної підготовки педагога-хореографа як багаторівневої та різноцільової системи, де хореографічна освіта нерозривно пов'язана із формуванням загальнопедагогічних компетентностей, актуалізацією розвитку особистісних якостей, інтелектуальної та емоційної сфер у майбутнього фахівця. Узагальнено, що процес організації професійно-практичної підготовки майбутніх фахівців хореографічних спеціальностей є динамічною системою, котра потребує постійного оновлення пріоритетів розвитку змісту, науково-методичного забезпечення, систематичного розширення професійного тезаурусу крізь призму соціальних викликів, наряду та об'єктів майбутньої діяльності студентів-хореографів і, загалом, стратегій розвитку галузі хореографічної освіти.

Ключові слова: *особистісно-професійне становлення, педагог-хореограф, підготовка, професійно-практична підготовка, хореографічно-педагогічна освіта, хореографічно-педагогічний процес, фахівець-хореограф.*

Постановка проблеми. Інтеграційні процеси, спрямовані на зближення з освітніми системами зарубіжних країн, спричиняють кардинальні зміни в системі сучасної вищої педагогічної освіти України